

САНГА ОЛХ

№ 4 (11983) • Тохсунньу 31 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Улууска — бу күннэргэ

Чурапчылар Кыайыы
Знамятын Таатта улуунугар
туттардылар/3

Отчуот

Улуус дьаһалтатын отчуота
түмүктэннэ/3,4,5

Ахтан-санаан

Учуутал, спортсмен, эрэллээх
доҕор/6

Эрэгийиэннээҕи “Мунхалов ааҕыылара” ЫЫТЫЛЫННА

Сэргэх дьаһал. Арассыыйа хуруоһунньуга Афанасий Мунхалов 90 сылыгар анаммыт научнай-практической кэмпириэнсийэбэ 200-чэкэ киһи кытынна/2

«Мунхалов ааҕыыларын» арыллытын түгэниитин. Елена Макариновская хаартыскабы түкөрүттэ.

Тэттик

Тыа хаһаайыстыбатын министиристибэтэ сэминээр ыытта

СӨ Тыа хаһаайыстыбатын уонна ас-үөл политикатын министириин солбуйааччы Сахарова Павлова салайааччылаах дэлгэсэссийэ кэлэн, тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанааччыларга сэминээр ыыттылар.

СӨ АПК ресурснай хааччыйыы киинин кылаабынай экономика Майя Гуляева көрүлэр көмөҥө сайаапканы хайдах топорорго, тухс ханан баарын сиһилии көрдөрөн кэпсээтэ.

Мелиорация, сири уонна үүнээйини кытта үлэ департаменын салайааччыта Вячеслав Гаврильев тыа хаһаайыстыбатын онгортон таһаарытыгар көрүлэр өйөбүллэргэ тухс санга кирибитин сырдатта.

Стратегическай былааннааһын уонна экономика департаменын салайааччытын солбуйааччы Парасковья Иванова тыа хаһаайыстыбатын онгортон таһаарытыгар көрүлэр өйөбүллэргэ субвенция кэригин суоттааһын ньыматыгар уларыыйылар кирибиттэрин эттэ.

«Сахаагроплем» тэрилтэ нэчаалынныга Николай Попов быйылгы сылга ынахтары искусственнай сизмэлээһин хайдах тэриллээхтээгин кэпсээтэ. Сэминээр кытта кэлбит тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанааччылар бэйэлэрин ыйытыларын бизрэн, сиһилии хоруйдары истэн, астынан тарбастылар.

Улуус дьаһалтатыгар санга анааһыннар

Улуус баһылыгын нэдиэлэтээҕи мунньаҕар Чурапчы улуунун ер сылларга салайан кэлбит Рустам Романович Данилов улуус баһылыгын 1-кы солбуйааччытын эбээһинэһин толорооччунан аныылларын туһунан иһитиннэрдилэр. Кини С.К. Макаров аатынан Чурапчытааҕы гимназияны бүтүрбитэ. ХИФУ физическай факультетын бүтэрэн бараң, правовой уонна экономической үөрэхтэри баһылаабыта. Кэргэннээх, өбүлүрдөөх.

Оттон улуус дьаһалтатын баайга-дуолга сыһаннааһын управлениетын салайааччытын сир боппуруостарыгар солбуйааччынан үлэһии опорбут Дария Юрьевна Барашкова бу тэрилтэ салайааччытын эбээһинэһин толорооччунан ананна.

“Айылгылар” элбэх дохуоту киллэрбиттэр

СӨ култуураҕа уонна духобунай сайдыыга министириэ ааспыт 2024 сыллаах отчуотун кытары тэҥнэ СӨ Баһылыгын дьаһалынан тэриллэбит Урдүкү инновационнай менеджмент оскуолатыгар Култуура тэрилтэлэрин салайааччыларыгар уонна исписэлиистэригэр аналлаах өрөспүүбүлүкэтээҕи сүбэ мунньах буолла.

Манна өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн култуура дьизэлэрин икки ардыларыгар ааспыт сылга «Пушкин каартатын» нөҥүө төһө дохуоту киллэрбиттэрин туһунан сиһилии иһитиннэриини онгорулар. Онно көрдөххө, “Айылгы” НАД-тин үлэһиттэрэ ааспыт сылга, «Пушкин каартата» национальнай бырайыак чэрчитинэн өрөспүүбүлүкэ таһымнаах 20 тэрээһингэ 2638 билиэти атыылаан киллэрбит үптэрэ 2 мөлүйүөн 897 тыһыынча 400 солкуобайга тэҥнэһэн, түмүккэ инники күөлүгэ табыстылар.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Тохсунньу
31 күнэ
БЭЭТИНСЭ

-37° -44°

Олунньу
1 күнэ
СУБУОТА

-36° -39°

Олунньу
2 күнэ
БАСКЫҤАНЫНА

-33° -45°

Олунньу
3 күнэ
БЭНИДИЭННИК

-38° -43°

Олунньу
4 күнэ
ОПТУОРОУНЬУК

-33° -41°

Олунньу
5 күнэ
СЭРЭДЭ

-32° -39°

Олунньу
6 күнэ
ЧЭППИЭР

-28° -39°

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Үүнэр көлүөнэ пуонда сыллаабы үлэтэ, инники былааннара көрүлүннэ

Айсен Николаев Үүнэр көлүөнэлэр пуондаларын 2024 сыллаабы үлэтин түмүгүн уонна 2025 сылга былааннарын көрдө. Ааспыт сылга пуондаҕа «АЛРОСА», «Эльгауголь», «Таас-Юрх Нефтегазодобыча» «РНГ», «Сбербанк», «Селигдар» уонна да атын бөдөн хампаанньалартан 1,4 млрд солкуобайдаах үп кирибит. Онон социальнай эбийиэктэри тутуу, оҥолорго уонна ыччакка туһуламмыт бырайыактары үбүлээбиттэр. Холобур, Мириинэйгэ 1 №-дээх оскуола санга дьиэтэ тутуллубут, Светлэйгэ эрэгийиэннээҕи тизхиныицэскэй колледжа ньиэп-таас толору түһүмэҕин фабрикага оҥоһуллубут. Дьокуускайга «Юность» стадион өрөмүөннэммит. Өлүөхүмэ Тээнэтигэр оскуола-уһуйаан тутуллар. Бүлүү, Ньурба, Уус Куйга, Аллараа Бэстээх, Сунтаар маастар-былааннара оҥоһуллар. Чугастаабы былааннарда - Үүнэр көлүөнэлэр пааркаларын, Ньурбаҕа бассейннаах успуорт комплексын уонна сүүрэр манежтаах стадиону тутуу буолар. Чурапчытаабы физкултуура уонна спорт институтун реконструкциятын бырайыага оҥоһуллар.

“Бииргэ – Кыайыыга!” хамыыһыа сорукутары туруорда

Ил Дархан «Бииргэ – Кыайыыга!» өрөспүүбүлүкэтээҕи хамыыһыа 2024 сылга үлэтин түмүгүн таһаарда уонна 2025 сылга былааннарын көрдө. Быыл байманнай чаастарга тизхиныицэни уонна тэрили быһаардыбакка тириэрдии, байыастарга уонна кинилэр дьиэ кэргэттэригэр көмө оҥоруу, Докучаевскай куоракка эбийиэктэри болдьоҕор чөлүгэр түһэри хайыскаларынан үлэни күүһүрдэргэ сорук туруорда.

Эрдэттэн бэлэмнэнэр, күүһү уурар суолталаабын бэлиэтээтэ

Ил Дархан халаанга ыксаллаах быһыыны-майгыны сэрэтэр, туоратар уонна баһаартан куттал суох буолуутун хааччыйар хамыыһыа мунньабын ытта. Тохсунньуга олус сылаас күннэр турбуттара халаан кэмигэр дьайарын учуоттаан, халаан куттала суох аһарыгар билигин тустаах дьаһаллары быһаарар, эппиэттээх бизидимэтибэлэр бары бэлэм буолалларыгар күүһү уурар суолталаабын бэлиэтээтэ. Анал сулуусналарга үөрэҕи уонна эрчиллиилэри кэмигэр ыттым, материальнай ресурсалары санардым, баайы-дуолу страховкалааһын, гидротехническэй тутуулары бэрэбизкэлээһин у.д.а. тэрээһиннэрин ытарга ыйда. Ынах сүөһүнү уу ылбат сиригэр көһөрөр сир-уоту эрдэ быһааралларыгар эттэ.

Ийэ дойдуну көмүскээччи сылын кэнсиэпсийэтин бигэргэттилэр

Айсен Николаев ыппыт өрөспүүбүлүкэтэ патриотическай итинни сүрүннүүр сэбиэт мунньагар Ийэ дойдуну көмүскээччи сылын кэнсиэпсийэтин бигэргэттилэр. Патриотическай хайыскалаах тэрээһиннэргэ өрөспүүбүлүкэ олохтоохторун 50%-тан элбэх киһини кытынарарыахтара. Судаарыстыбаннай уонна олохтоох салайыны уорганнарыгар, уопастыбаннай тэрилтэлэргэ патриотическай итингэ биир стандарт туһанылыаҕа. Үөрэнээччилэр уонна устудьуоннар патриотическай итинни куурустарын ааһыахтара. «Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр судаарыстыбаннай бөлүгүтүкэ туһунан» 1998 с. сокуонига уларытыалары киллэрэргэ этилиннэ.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын
пресс-сулууспата.

Эрэгийиэннээҕи “Мунхалов аабыыллара” ЫТЫТЫЛЫННА

Сэргэх дьаһал. Арассыыйа худуоһунньуга Афанасий Мунхалов 90 сылыгар аһаммыт научнай-практическай кэмпириэнсийэ 200-чэкэ киһи кытынна.

Елена МАКАРИНСКАЯ

Арассыыйа художественной култууратын ураты буочардаах худуоһунньуга, 20-с үйэҕэ саха искусствотын биир инники күөҥнэ сылдыар саҕаны киллэрээччи, саха графическай оскуолатын төрүттээччилэртэн биридэстэрэ Афанасий Петрович Мунхалов ааспыт үйэ 60-нус сылларыгар саха графикатын аан дойду таһымыгар таһаарбыта.

Афанасий Мунхалов айымньыларынан аан дойдуга саха графикатын аар-саарга аатырбыт аартыга арыллыбыта.

Тохсунньу 29 күнүгэр Чурапчыбыт улуусугар биир дойдутаахпыт төрөөбүтэ 90 сылыгар аһаммыт эрэгийиэннээҕи “Мунхалов аабыыллара” научнай-практическай кэмпириэнсийэ саҕаланна. Өрөспүүбүлүкэбит араас муннугуттан, ону таһынан атын эрэгийиэннэртэн барыта 200-чэкэ кыттааччы баар. Ити иһигэр онлайн кыттааччылар бэлиэтэнилэр.

Кэмпириэнсийэ ыгырылыах ыалдьыттарынан Владивостоктаабы Третьяковскай галерея филиалын научнай отделын сэбиэдиссэйэ, искусствовед, Арассыыйа худуоһунньуктарын сойууһун чилиэнэ Ольга Зотова, Худуоһунньуктар сойуустарын Хотугулуу-илинни федеральнай уокурук Саха сиринээҕи салаатын бэрэсэдэтэлэ Ольга Скорикова, АГИКИ живопись кафедратын сэбиэдиссэйэ, СӨ искусство үтүөлээх дьайытала Туһаара Шапошникова, Афанасий Петрович төрөппүт кыһа Лена Мунхалова, о.д.а. буоллулар.

Пленарнай чааска улуус баһылыгы социальнай боппуруостарга солбуйааччыта Мария Кронникова модератордаата.

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев киириин тылы эттэ, ыалдьыттарга махтал сорукутары туттарда.

“Афанасий Петрович көлүөнэ худуоһунньуктара бийиги дойдубутугар бастакы кизг олугу уурбут дьоммутунан буолаллар. Бастакы буолар, бэйэҥ кэнигиттэн эдэр көлүөнэни сирдиир өрүү уустук, ол эрэри кинилэр идэҕэ уонна дойдуга бэринилээх, эппиэтинэстээх буолан, ити суолу кыайа-хото туттуттара. Афанасий Петрович үлэлэрэ хайа да кэмгэ, хайа да омук сиригэр өрүү өйдөнүмтүүлэр. Уруһуйу литэрэтиирэҕэ сыһыанан көрдөхкө, живопись дьин улахан роман, оттон графика поэзияҕа тэтиээх. Афанасий Петрович графиката ол тэнэ кылгас, чаҕылхай уонна кизг ис хоһоонноох”, — дьин Туһаара Шапошникова санаатын үлэстэр.

Ольга Скорикова: “Афанасий Петрович уруһуйдуурун идэ эрэ быһытынан көрбөккө, уопастыбаҕа туһаны аҕалар

туһунан толкуйуттан бийиги өрөспүүбүлүкэбитигэр, ону ааһан Арассыыйаҕа, тас дойду-

ларга улахан суолу тэлбитэ. Кини курдук киһилээх буолан, билигин сойууспутугар хайа да эрэгийиэннээҕэр элбэх, 132 чилиэннээхпит. Сойууспут өссө да сайдыа-кэҥээ, эдэр худуоһунньуктар киирэн иһиэхтэрэ, ол иһигэр чурапчылар баар буолуохтара дьин эрэнэбин”, — дьин эттэ.

Владивостоктан кэлбит Ольга Зотова «Современная графика Дальнего Востока» дьин дакылаатын иһитиннэрдэ, кизг ырытылары оҥорон, биир идэлээхтэригэр, кыттааччыларга улахан уопутун үлэһиннэ.

Кэмпириэнсийэ икки күн устата 3 секциянан улахан дьонго уонна оҥолорго дьин ытытылынна. 1-кы секция – Жизненный и творческий путь А.П. Мунхалова. 2-с секция – Художник и время (Художники Якутии и России). Якутская графическая школа: прошлое, настоящее, тенденция развития изобразительного искусства. 3-с секция – Гений места и территории. Социально-культурное брендинг территории в области современного искусства и дизайна – жизнь и творчество личности в создании дизайн-кода территории.

Чурапчылар Кыайыы Знамятын Таатта улуунугар туттардылар

Улууска — бу күннэргэ. “Бары бииргэ — Кыайыыга” диэн девизтээх эстафета
СӨ Ил Дархан Айсен Николаев дьаһалынан ытыллар.

Знамяны Таатта улуунун баһылыгын э.т. Руслан Захаров тутта. ААДТАР ТУОРИМЭ

Елена МАКАРИНСКАЯ

**Кыайыы Знамята икки күн устата
Чурапчы улуунун бары нэһилиэк-
тэригэр сырытта.**

Нэһилиэктэринэн сылдымбыт дэлэ-
гээссийэни улуус баһылыгын соци-
альной боппуруостарга солбуйаач-
чы Мария Кронникова салайда. Хас
биирдии нэһилиэк үрдүк таһым-
наахтык бэлэмнээн, сэрри кэмин
оҕолорун, нэһилиэнньэни, бойобуой
дьайыы бэтэрээннэрин уонна оҕо-
лору түмэн көрүстүлэр. Онон улуус-
пут Кыайыы Знамятын историятын,
бииги эһэлэрбит, эбэлэрбит хорсун
олохторо билигин бииги дойдубут
охсуһар охсуһууттар, хапсыһар
хапсыһытыгар сүнгэн оруол-
лааһын кэнчээри ыччаппытыгар
тирдэр сорутун толордо.

Таатта кыраныссытыгар улуус
баһылыга Степан Саргыдаев салайа-
аччылаах дэлэгээссийэ Кыайыы Зна-
мятын таатталарга туттарда.

Таатта баһылыгын э.т. Руслан За-
харов: “Бииги Тааттабытыттан 1758
буойун Ийэ дойдуларын Гитлер хаа-
нымсах дьайыттан көмүскүү барбыт-
тара. Киинлэртэн баара эрэ 931 киһи
эргиллэн кэлбиттэрэ. 827 хоодуот
буойун кыргыс толоонугар охтубут-
тара. Онон бииги дьоллоох көңүл
олохпут иһин бэйэлэрин олохторун

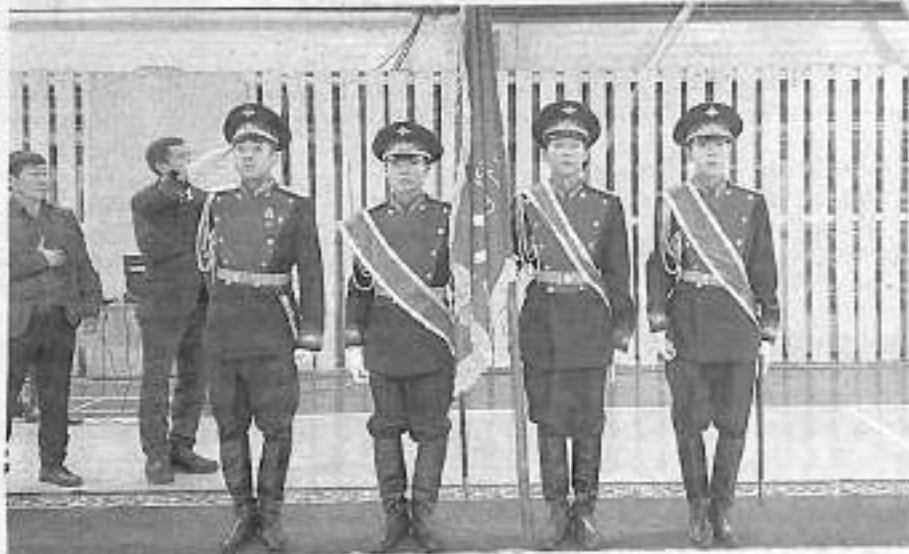
толук уурбут дьоммутун кэриэстиир,
үйэтитэр, киинлэргэ сүгүрүйэр ытык
изэстээхпит”, — диэн эттэ.

Тыл эппиттэр орто-
лоругар Кыһыл бо-
луоссакка ытыл-
лыбыт Улуу
Кыайыы пара-
дын кыттылаа-
ба Павел Слепцов
төрөппүт уола, сэрри
сылын оҕото Иван Слепцов баар.
Киини оччолорго 4 саастаабын,
сэрри кэмин ыар сылларын хайдах
өйдүүрүн, оҕото Кыайыы парадыгар

кыттыбытын ахтан-санаан ааста.

Кыайыы Знамята икки күн устата
Таатта улуунугар, салгыы Томпоҕо
айанныаҕа.

“Бары бииргэ — Кыайыыга” диэн
девизтээх эстафета СӨ Ил Дархан
Айсен Николаев дьаһалынан ытыл-
лар. Сэрри толоонугар охтубут, сураҕа
суох сүппүт саха нургуун буйуттары-
гар, кыайыы кынаттанан төннүбүт-
тэргэ, тыылга фронтка үлэлээбит,
кыайыыны уһансыбыт ытык дьом-
мут кэриэстэригэр сүгүрүйэн анаар
эстафета буолар.

Отчуот. Улуус дьаһалтатын отчуота түмүктэннэ

**Отчуоттуур бөлөх улуус
баһылыга Степан Саргыда-
ев уонна баһылыгы социаль-
най хайысхада солбуйааччы
Мария Кронникова салайды-
лар.**

Чурапчыга

Улуус дьаһалтатын ааспыт сыл-
лаабы үлэтин түмүк отчуота
тохсунньу 24 күнүгэр Чурапчы
нэһилиэгэр буолла. Отчуоту
истэ 275 киһи сырытта. Мун-
һады нэһилиэк баһылыга Вла-
димир Сивцев салайан ытта.
Сыл устата үлэ-хамнас бары
хайысхаларыгар туох өрүттээх
үлэ-хамнас ытыллыбытын
туһунан улуус баһылыга Степан
Саргыдаев чопчу сыһпаралар-
га олоһуран сиһилии дакылаа-
ты ыҥырды.

Олохтоохтор сүрүннээн до-
руобуйа харыстабылыгар, тыа
хаһаайыстыбатын боппуруос-
тарыгар, үөрэх эйгэтигэр, олох-
дьаһах тэрилтэлэригэр үгүс
ыйытыллы биэрдилэр. Маныа-
ха бөһүөлөк иһинээҕи биэрэктэ-
ри бөдөрҕөтүү, уопсай дьыалар
толору хааччылымыларын боп-

пуруоһа ордук долгутар.

Ол курдук, Мурун Тыһымпыа
олохтооҕо Валентина Карсанае-
ва бу түөлбөдө кытылы бөдөр-
гөтүүгэ туох үлэ ытыллыларын
сурааста. Онуоха тирээн турар
кыһалҕаны быһаарыыга үлэ бы-
лааннанан ытыллыахтааһын,
билигин интэринээт-оскуо-
ла томторугар сотору кэминэн
улахан суолталаах спортивнай
эбийиэктэр тутуллалларынан,
онно сүрүн болҕомто туһаа-
йыларын туһунан Степан Ана-
тольевич быһааран хоруйдаа-
та. Итини тэҥэ “Хатан” тэрилтэ
көрөр-истэр уопсай дьыалэрин
уунан хааччылымытын боппу-
руоһа биир эмиз долгутар ыйы-
тыгынан турда. Онуоха улуус
баһылыга ханнык төрүтүнэн
манньк кыһалҕа үөскээбитин
сиһилии быһааран туран, бу
боппуруоска үлэлэһэ сылдыл-
ларын, ырабыыталыстыба
мунһабар нэһилиэк баһылы-
га Владимир Сивцев туһаан-
наах боппуруоһун туруорсубу-
тун эттэ. Итини тэҥэ С.А. Нов-
городов аатынан Чурапчы орто
оскуолатыгар эбии салааһын
тутуу хаһан былааннаарын
туһунан хас да ыйытын киирдэ.
Онуоха үбүлээһинин боппуруо-
һа быһаарылыныаҕына биирдэ

үлэ сабаланыахтааһын, быйыл
бу оскуолаҕа хапытаалынай
өрөмүөн үлэһэ ытыллыара бы-
лааннаарын эттилэр.

Ыйытыһылар үксүн суруту-
нан киирэн эппиэттэннилэр.
Онуоха бэйдиэ сылдыар ыттары
бэрээдэктээһин, сыбаалка си-
рин-уотун ыраастааһын, гаас
ситимигэр холбонмут ыал-
ларга сыл аайы технической
көрүү-истин өнөтүгэр быһыл-
лар төлөбүр, элбэх оҕолоох ыал-
ларга уһаайба сири уочара-
тын, производственной тэрилтэ
үлэһиттэригэр көрүлэр чэпчэ-
тиилэр көрүнгэрин, демогра-
фия, уһууһаан саҕа дьыалэрин
тутуу, кэтэх хаһаайыстыбаны
сайыннарыыга көрүлэр көмө,
граннарга үлэлэһин, ДЭС оро-
йуонугар гаас ситимэ хаһан тэр-
дылларын туһунан о.д.а. ыйы-
тыктар киирэн хоруйданылар.
Итини тэҥэ Мурунтан, Интэ-
ринээт-оскуолаттан нэһилиэк
киининээҕи оскуолаҕа элбэх
оҕо үөрэнэринэн, нэһилиэк
автобуһун маршрутун туруо-
рустубут. Этиилэргэ нэһили-
эк олохтооҕо Иван Пономарев
нэһилиэктэртэн улуус киинигэр
уонна куоракка көһөн киирин
элбээбитин, үгүс нэһилиэккэ
дьон ахсаана аҕыйаан иһэрин

этэн туран, мониторинг оҕо-
рорго, итинтэн сылтаан тыа
хаһаайыстыбатын сайдыыта
эмиз мөлтөөн иһэрин, онон
дьону-сэргэни нэһилиэктэргэ
олохсугууга хайысхалаах үлэни
тэрийэн үлэлэһэргэ, ону тэҥэ
сүбүһүнү-сылгыны уостан тэ-
рийингэ этиилэрин киллэрдэ.

Түмүккэ улуус баһылы-
га Степан Саргыдаев отчуотка
кирибит сүрүн ыйытыһылар,
туруорсуулар, этиилэр боро-
тохуолга киирэн, улууска
ытыллыахтаах үлэни-хам-
наһы былааннааһынна, сорук-
тары туруорууга көрүлүөхтэрэ
диэн эттэ, улууспут сайдарын
туһунан бары бииргэ түмсэн
салгыы таһаарылаахтык
үлэлииргэ-хамсыырга ыҥырды.
Нэһилиэк олохтоохторо ааспыт
сылга ытыллыбыт улуус
дьаһалтатын үлэтин үчүгэ-
йинэн сыаналаатылар.

Анна Захарова.

Арыылаахха

Отчуоту истэ 58 киһи сырыт-
та. Нэһилиэккэ тыһын суолта-
лаах боппуруоһунан — оскуо-

ла тутууга буолар. Билигин
үөрэнээччилэр 1972 сыллаахха
тутуллубут эргэ дьыалэ үөрэн-
элэр, мастарыскай, остоло-
буой, бибилиэтиэкэ тус-туһу-
нан тураллар, кылаас тийибэт.
Оттон уһууһаан дьыалэ эмиз эр-
гэрэн, муостата күөрэ-лаҕкы
баран балаһыаннаа уустук,
Оскуола тутуутун туһунан
боппуруос турбута быданнаа-
та. Арыылаахтар өрүү буола-
рын курдук, олус сэргэхтэр,
улуус таһымнаах элбэх ыйы-
тыһыны биэрдилэр. Этиилэргэ
айан суолун тупсарыы, саҕа
таас оскуоланы, спорт саала-
ны тутуу, эт сыанатын үрдэ-
тин, бэтэринээр үлэһит суоһун,
бөкээринэни үлэлэтин, хочоу-
лунай ыларытын боппуруос-
тарын көтөхтүлэр.

“Бояров уонна Винокуров
курдук сүдү дьоммутугар паа-
матыннык туруон сөп этэ.
Кыры нэһилиэктэр ииники
сайдыларыгар кытаатан үлэ-
лэһин. Степан Анатолевич,
эйиэхэ улаханньк эрэнэбит”,
— диэн Арыылаах нэһилиэгин
төрүт олохтооҕо Үрдүк Өрөгөй
Турулук Оһуордаана Кыайыы
Көтөллөх санаатын эттэ.

Кытаанахха

Бу нэһилиэккэ тыа хаһаайыстыбатын салаата болжомто киинигэр тутулунна. Кыра нэһиликтэр сүтэн-симэлиэн хаалбаттарын туһугар саха сиригэр анал сайдыы бырагыраамата оҥоһуллуохтаахын бэлиэтэтилэр, айан суолун боппуруоһа быһаарылларын эрэйдлэр. Отчуотка быйыл 72 киһи кэллэ.

Степан Анатольевич көрсүһүлэргэ бэдэрээлинэй киинтэн үбүлэнэр, тыа сиригэр таас дьыһлээх социальнай эбийиэктэри тутууну ытарга туһуланар "Тыа сиригэр бигэтик сайыннары" бырагыраамаҥа ситиһилээхтик кыттарга тутуу салалтатын көмөтүнэн докумуоннары толору уонна чуолкайдык оҥоһуллуохтаахын бэлиэтээтэ.

Олохтоохтор бука бары санга хочуолунай, санга балыһа итиннэ хайыһардыыр манеж тутууларын, СПОК, олохтоох телестудия тэриллэн, тутуу саалата тутууларын, нэһиликтэргэ мусуойдар үлэлэрин, Таңаҥа Хаҥас Үрүйэҥэ хорутуллубут сирин төттөрү көмөр туһунан туруорустулар. Итини сэргэ интэринээт дьыһтын өрөмүөннээһингэ, каадыр боппуруоһугар, хотону, күрүөнү туттууга, дүһбалаах, талахтаах сирин ыраастааһынга көмөлөр, Чурапчы нэһилиэгин киинигэр турар бизе этээстээх дьыһ муралын санардыы, бөйүө сылдыар ыттары харайыы, үүт собуотун үлэтин тула ыйытылары, этиилэри киллэрдилэр. Түмүккэ улуус баһылыгын ааспыт сыллаах үлэтин үчүгэйдик сыаналаатылар.

Сыланҥа

Сыланҥа гаас кириитэ уонна уһууһа тутуута бастагы миэстэҥэ турар.

Отчуотка 73 киһи кытынна. Сүрүн дакылааты улуус баһылыга Степан Саргыдаев оҥордо. Мунньахха нэһилиэк ытыктанар кырдыаҥа, 91 саастаах Борис Бакшев кытынна.

"Сулусчаан" уһууһа дьыһта 1977 сыллаахы тутуу. Билигин 60-тан тахса оҥо сылдыар. Уһууһа хайдах да ирдэбилгэ эппиэттээбэт. Онон олохтоохтор санга уһууһаны туруорсаллар. Икки сыллаахыта оччотооһу СӨ Бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэл Андрей Владимирович Тарасенко бэйэтэ уһууһаҥа сылдьан көрөн-истэн баран, санга уһууһа тутуллуо диэн эриннэрибэтэ. Ол этингэ олоххо кириэригэр күүстээх үлэ бара турарын туһунан Степан Саргыдаев дьонго-сэргэҥэ ситиһилин быһаарда.

Былырын оскуола дириэктэрэ Николай Дьяконов 50 миэстэлээх санга интэринээт дьыһтын туруорсубута. Быйыл ол туруорсуута туолбутунан, улуус дьаһалтатыгар дириг махтаһын биллэрдэ. Итини сэргэ олохтоохтору суол, халаан уута, оптобус сырыыта, санга спорт сааланы тутуу, үүт собуотун хапытаалынай өрөмүөннээһин, толору хаачыстылаах дьыһэлэри тиһиктээхтик

уунан хааччыйыы туһунан боппуруостар долгуталлар. Түмүккэ улуус дьаһалтатын үлэтин сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Сэмэн Жендринский.

Чакырга

Улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы Мария Кронникова салайааччылаах иккис бөлөх Чакыр нэһилиэгэр үлэлээтэ. Мунньахха 55 киһи кытынна. Маҥнай, 2024 сылгы ытыллыбыт үлэни-хамнаһы сырдатар видеоролигы көрдөрдүлөр.

Сүрүн дакылааты бөлөх салайааччыта Мария Кронникова оҥордо. Бу нэһилиэккэ оскуола тутуллуута сытыы боппуруоһунан буолар. Онуоха бу үлэни түргэтэтэргэ, учаратын чугаһатарга үлэлэһэллэрин туһунан улуус баһылыгын тутуу боппуруостарыгар солбуйааччы Афанасий Дьяковскай хоруйдаата.

Мань сэргэ олохтоохтор быйыл тохсунньуга Эрилик Эристиин аатынан түмэл 50 сыла туоларынан, түмэл статуһун үрдэтэргэ үлэ ытылларымгар туруорустулар. Туһахтаахха гаас, уот ситимэ тардыллыыта о.д.а. ыйытылар кириэн эппиэттэннилэр. Мань сэргэ Чакырга санга толору хаачылыылаах дьыһэлэри уунан хааччыйыы, тутуллубут ууну таһар массыына үлэтин быһаарга көрдөстүлөр.

Мань таһынан тыа хаһаайыстыбатыгар үгүс боппуруос киридэ. Ол курдук, кыра кыамталаах хотон тутуутугар көмө көрүлүүтүн итиннэ үүт харчытын уонна ынах төбөтүгэр бэриллэр көмө үрдээһинин, племенной оҥус кэлигин уонна арым сыанатын туһунан боппуруостар кириэн эппиэттэннилэр.

Мунньах кыттылаахтара «Хайахсыт-Бүтэйдээх», «Хадаар-Чакыр» суолларын өрөмүөннээһин, нэһилиэк бүдүөтүн балаһыанньатын туһуластылар. Ону тэнэ МРТ аппараатын, стоматология үлэтин туһунан боппуруостары биэрдилэр. Чакырдар ааспыт сыллаахы үлэни сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Хайахсыкка

Отчуотка үгүс боппуруос суругунан киридэ. Ол курдук, чааһынай хаһаайыстыбаларга үүт сыанатын үрдэтти, ынах сүөһүнү сизмэлээһин, өрөспүүбүлүкэ уонна улуус утарыга үбүлээһиннэрин, хотон тутуутугар көмө көрүлүүтүн, тиохинькэлэри атылаһыыга баанҥа кыра бырыһааннаах кирэдьинти биэри, «Дьыһ кэргэн пиэрмэтэ», «Агростартап» граннар балаһыанньаларын туһунан ыйыттылар.

Бу нэһилиэккэ санга уопсай дьыһа тутуу боппуруоһун хаһыс да сылларын туруорсаллар. Онон адэр исписалистэр олохтор усулуобуйалара суоһунан, үлэлини кэлбэтэрин, улахан кыһалҥаны үөскэтэрин эттилэр. Мань сэргэ киин балыһа үлэтигэр сыһааннаах

кыһалҥалаах боппуруостарыгар толору эппиэттэри иһиттилэр. Уот бардыһа, суотабай сибээс үлэлээбэтин бэлиэтээн туран, ону быһаарарга туруорустулар.

Ону таһынан бөйү дьыһаланы тэринингэ социальнай хантыраак, бөйүө сылдыар ыттары бэрээдэктээһин, такси сыанатын хонтуруолга ылыы, дьыһэлэргэ толору хаачылыыны киллэрин, үлэте суохтарга пособиэ кээмэин, «Манчаары оонньууларыгар» бэлэмнэни, улууска бэтэрээннэргэ волейбол күрэһин тэрийи, нэһилиэк иһинээҥи суолу оҥоруу у.д.а. туһунан туоһуластылар.

Мунньах түмүгүнэн Хайахсыт нэһилиэгин олохтоохтору улуус дьаһалтатын ааспыт сыллаахы үлэтин сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Хадаарга

Нэһилиэк ытык олохтоохтор, тыыл, үлэ бэтэрээннэргэ, Көһөрүллүү кыттылааһар Александра Софроноваҥа 90 сааһынан улуус дьокутааттары Сэбиэтин бэрэссэдээтэл Яков Окочешников уонна улуус баһылыгын солбуйааччы Мария Кронникова эбэрдэлээн туран, РФ Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин, СӨ Ил Дархана Айсен Николаев уонна улуус баһылыга Степан Саргыдаев эбэрдэ суруктары туттардылар.

Хадаар нэһилиэгэр мунньахха 70 киһи сырытта. Бу нэһилиэккэ сүрүн боппуруостарынан Хадаартан Абалаах трасатыгар диэри суолу оҥоруу, санга кулууп дьыһаа тутуу уонна быйыл оскуола 110 сыллаах үбүлүүтүн көрсө оскуолаҥа, уһууһаҥа өрөмүөн үлэтин ытыты буолла. Мань сэргэ Хадаар орто оскуолатын дириэктэрэ Петр Тарасов үбүлүүдээх сылынан ылыллыбыт анал быһааны улуус өттүгүнэн өйүллэригэр эттэ.

Олохтоохтор үүт сыанатын үрдэтти, сүөһү төбөтүгэр бэриллэр көмө, тиэхинькэнэн хааччыйыы, дуһа, талах астарытын туһунан боппуостары биэрдилэр. Ону таһынан улуус киинигэр уопсастыбаннай туалет тутуллуутун быһаарыы эмиз биэр сүрүн боппуруос буоларын бэлиэтэтилэр.

Түмүккэ Хадаар нэһилиэгин дьонго-сэргэҥэ үлэни-хамнаһы сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Марфа Петрова.

Хоптоҕоҕо

Тохсунньу 20 күнүгэр улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы Мария Кронникова салайааччылаах 2-с бөлөх улуус дьаһалтатын ааспыт сыллаахы үлэтин Хоптоҕо нэһилиэгэр отчуоттаата. Отчуотка 120 киһи кэллэ.

Егор Корякин Бөтүгүттэттэн Хадаар нэһилиэгэр диэри суол өрөмүөнүн, үүт харчыта көрүлүүтүн, бөйүө салайыныы санга сокуонун туһунан туоһуласта. Манна улуус баһылыгын тутууга уонна архитектураҥа солбуйааччы Афанасий Дьяковскай бу суол учаастагын хапытаа-

Чурапчы нэһилиэгэр үлэ сөптөөбүнэн сыаналанна. Мария ЗАХАРОВА, ТУРГУМЭТ

лынай өрөмүөнэ 2026-2028 сс. быһаанҥа кирибитин иһитиннэрдэ. Николай Аргунов ФГДС аппарата толору кыабынан туһанылла илигин, эндоскопист быраас наадатын, нэһилиэккэ бэтэринээр тийибэтин эттэ, уот счегчиктара үлэлээбэтэринэн, санга счегчиктары туруоруу боппуруоһун сурааста.

Мань таһынан нэһилиэк олохтоохтору оскуола халытаалынай өрөмүөнүн, уһууһа тутуллуутун, тыа хаһаайыстыбатыгар кэлэрэтиип тэриллэтин, доруобуйа харыстабылыгар лаборант, стоматолог быраас көрүлүүтүн, заправка, оскуолаҥа автодром үлэтин сөргүтүү, «Бырыы» лааһырга, Балаһааннаах учаастакка уот тардыллытын ыйыталастылар, нэһиликтэр уонна улуус киинин икки ардыгар автобус сырытын туруорустулар.

Түмүккэ олохтоохтор улуус дьаһалтатын былырынҥы үлэтин сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Төлөйгө

Хоптоҕо нэһилиэгин кэнниттэн салгы улуус баһылыгын социальнай боппуруостарга солбуйааччы Мария Кронникова салайааччылаах Төлөйгө тийиэн отчуоту оҥордо.

Төлөйдөр, бастатан туран, нэһиликтэригэр гаас ситимэ тардыллытын, доруобуйа харыстабылын үөрэҥэр көрүлэр тус сыллаах миэстэлэри, олох барыстаах өрүттэрин туһунан ыйыталастылар. Тыа хаһаайыстыбатыгар үүт харчытын төлөбүрүн, «Чурапчы» ТХПК оҥорон таһаарар бородууксуйатын сыаната мараабытын, бэдэрээлинэй тырааскаҥа дьыһаа кыыллара чугас баалларын туо-

һулуур суол бэлиэтин туруорууну туоһуластылар. Итини сэргэ олохтоохтор албах оҥоһоохторго көрүлэр көмөлөр, хаарбах дьыһа бырагырааманан санга уопсай дьыһа тутуллуутун, босхо уонна бөйүө сылдыар ыттарга ылылар мизэрэлэр, ГТО нуорматын туттарыы туһунан сурастылар.

Этиилэргэ хаһыс да сылын спорт саала тутуллуутун, оскуолаҥа Степан Тихонович Захаров аатын иһэрини, бэдэрээлинэй тырааскаҥа автобус тохтобулун оҥорору туруорустулар.

Мунньахха 76 киһи кыттыыны ылла уонна улуус дьаһалтатын былырынҥы үлэтин сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Людмила Горохова.

Хатылыга

Отчуоту 70-тан тахса киһи иһиттэ. Олохтоохтор сүрүннээн санга мусуой-кулуп дьыһа туруорсаллар. Итини тэнэ быһыт оҥоһуутун, хамнас үрдээһинин, үүтү, ати туттарыы сыанатын, тыа хаһаайыстыбатыгар көрүлэр туһааннаах өйөбүлэр, көмөлөр о.д.а. үлэ бары хайысхатыгар ыйытылар кириэн эппиэттэннилэр.

«Лахалды» түөлбө олохтоохторун аатыттан Людмила Романова бу түөлбө дьыһэлэрин гаас ситимигэр холбууларыгар диэн көрдөһүү суругу улуус баһылыгар Степан Саргыдаевка туттарда.

Олохтоохтор улуус дьаһалтатын ааспыт сыллаахы үлэтин сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Болтоҕоҕо

Отчуотка 70-тан тахса киһи сырытта. Сүрүн дакылаат кэнниттэн олохтоохтор бары хайыскаларга интэриэһиргинир,

● Болугур нэһилиэгэр отчуот түгэнэ. (НАТАЛЬЯ СИБИРЯКОВА. ТУХСУМНУТ.)

кыһалҕалаах боппуруостарын биэрэн, сөптөөх хоруйдарын иһитилэр. Үгүс боппуруос тыа хаһаайыстыбатыгар, доруобуйа харыстабылыгар, социальной хайысхаларга, суол оҥоруугу-гар кирирдэ.

Тыл эппиттэртэн Константин Кривошапкин, Виктор Платонов табаны иитээччилэргэ хамнас төлөнөрүн курдук мнах-сүөһүнү көрөөччүлэр эмиз хамнастаналларын туһугар үлэни-хамнаһы ытыахха диэн туруорустулар.

Оскуола дириэктэрэ Владислав Скрябин:

«Мастарыскайыт тутуутун үлэтэ бара турар, бу күһүн үөрэх дьылын саҕаланымта олоххо кириэ. Уопсай изэнэ — 156 кв.м. Онуоха иттигин киллэрэ-битигэр «Дьулуур» ХЭТ 400-тэн тахса тыһ. этэн турар.

Мань таһынан биһиз Чурапчыттан 10 оҕо үөрэнэр. Газель массынабыт оҕолору күннэтэ таһарыгар 25 л уматыгы барыыр. Сылга 360 тыһ солк бэйэбит үлүтүтүн уйууна олоробут. Бу икки боппуруоска күүс-көмө буоларгытыгар эрэнэбин», — диэтэ.

Баһылык Сергей Ефремов олохтоохтор ааттарыттан быһыт тутуутун уонна

ырыаһыт Анастасия Лыткина 100 сылыгар анаан хамымһы-йаны тэрийэргэ туруорустулар.

Бахсыга

Бахсыга 40-тан тахса киһи улуус баһылыгын отчуотун иһиттэ. Отчуот сана кирибит култуура дьэтигэр буолла.

Быйыл үүтү туттарыыларын көрдөрүүлэрэ үчүгэй, ол эрээри арыы сыага эргэрэн, күчүмэ-бэйдэри үөскэтэрин эттилэр. Маныаха «Чурапчы» ТХПК бэрэссэдээтэлэ Николай Петров сана арыы сыаһын тутуута эһи-илги былаанҕа баарын эттэ.

Мань таһынан үүккэ уонна сүөһү төбөтүгэр бэриллэр харчы, суол оҥоруутун, уот ситимин, УЭИ, МРТ, соцконтракт туһунан ыйытымылар кири-дилэр. Хочуолунайга баар 4 оҕо эргэритин эттилэр, эбии сана оҕо туруорустулар.

Бахсы олохтооҕо Елена Гоголева нэһилиэккэ 20-чэ судумах эр дьон баарын, онон демогра-фическай балаһыанньа тупса-рыгар былааннаах үлэ барыан наадатын эттэ.

Оскуола дириэктэрэ Алина Гоголева оскуола эргэрэн, ка-бинеттар тымныытыгарын бэ-лиэтээн, хапытаалынай өрө-мүөнү туруоруста.

Олохтоохтор үлэни сөп-төөбүнэн сыаналаатылар.

Елена Макарянская.

Соловьевка

Соловьев нэһилиэгэр Чурапчы улууһун дьаһалтатын 2024 сыллааҕы үлэтин от-чуоттуур мунньах тохсунньу 21 күнүгэр норуот айымньы-тын дьэтигэр ытылынна. Улуус баһылыгын социальной боппуруостарга солбуйааччы-та Мария Кронникова салайа-аччылаах дэлгэсэсийэ сырыт-та. Сыл түмүгүнэн оҥоруллубут видеону көрүү кэннэ дакылаа-ты Мария Филипповна онордо. Дьон-сэргэ кэллэри көхтөөх, саала иһэ толору. Мырылалар үксүн тыа хаһаайыстыбаты-гар, доруобуйа харыстабылы-гар, ветеринарияга, ОДКХ эйгэтигэр үгүс ыйытымы би-эрдилэр, сөптөөх хоруйдары ыллылар. Мань тэнэ бэйдиэ сылдыар ыттарга сыһыан-наах, тыа сириг түөлбөлэрин тутууларыгар уларытты киллэ-риэхтээх сана кириэри турар сокуон тула интэриэһиргээн ту-оһуластылар итиннэ Туолума муостатын, хоһуна күрүөлэрин өрөмүөнүн, интэринээт, тренер үлэтигэр көрсөр кыһалҕалары-гар тийэ олохтоох боппуруос-тар көрүлүннүлэр.

Мантан барытыттан саамай сытытык турар кыһалҕа Мы-рылаага медицинскэй үлэһит суоһунан, пуун үлэлээбэккэ турара буолар. Манна киин ба-лыһа бэрэстэбиитэлэ Алек-сандр Коркин: «Үлэһит штата баар, быһыллыбакка турар, онон исписалиис көстөр түгэ-нигэр, үлэлэтэр кыах толору баар», — диэн хоруйдаабытын олохтоохтор үөрэ иһиттилэр. «Билигин Дьокуускайдаагы мэдиисиниэ коллеһын Чу-

рапчытаагы салаатыгар орто анал үөрэххэ үөрэнэ сылдыар устудьуоннар бүтэрдэхтэринэ, Мырылаттан үөрэнэ сылдыар ыччаттар үлэһит кэлиэхтэрин сөп», — диэн тоһоҕолоото Алек-сандр Иннокентьевич. Этиилэр-гэ бу боппуруоска Анатолий Христофоров санаатын үл-лэстэн турар, нэһилиэк дьонно илин баттаабыт суруктарын улуус баһылыгар тиэрдэргити-гэр диэн туттарда.

Болугурга

Отчуоттуур бөлөх салгымы Болугур нэһилиэгин олохтоох-торун кытта көрүстэ. Манна 90-ча киһи кэлэн көхтөөхтүк кытынна.

Ханна да буоларын курдук, үксүн тыа хаһаайыстыбаты-гар, доруобуйа харыстабылы-гар, үөрэхтээһингэ, киин ити-тингэ сүүс бырыһман холбонуу-га, АЗС, суол оҥоруллуутугар, аптекага эмп атыылааһыны-гар, Чурапчы сымбаалкатыгар, нэһилиэк салаататын тутуулар кириэхтээх уларыымыларга, оттуур сиргэ, дизель үлэтигэр уо.д.а. хайысхалаах үгүс боппу-руос кириэн хоруйданна.

Мунньахха Мындааайы-Ам-ма кыраныссыатын чопчулаа-һын боппуруоһа сытытык турда. Амма улууһун дьаһал-татын кытары ыкса үлэлэһин, чуолкайдаһын, урукку карта-нан тэҥизэн көрөн сөҥнөһүү суоһун түмүгэр бу боппуруос хаһыс да сылын күөрэйэр диэн тоһоҕолоотулар.

«Сылын аайы нэһилиэктер икки ардыларыгар ытыллар комплекснай спартакиадага бэйэбитигэр олохсуйан оло-ро-ро ыччаттарытын кытыннар-бакка куораттан, Чурапчыт-тан ыгыран аҕалан кытыннар-гаргытын утарабыт», — диэн хас да киһи санаатын үлэһиннэ. Спартакиада, күрэх балаһыан-ньатыгар сурулла сылдыарынан ол көңүлүнэр буолан манньк көстүү үксээбитин бэлиэтэ-тилэр. «Холобур, култуура өт-түгэр сыл аайы ытыллар фес-тивальга нэһилиэк бүтүүн биир санаанан бэлэмнэнэбит, бары олус диэн түмсэбит, со-моҕолоһобут, спорка эмиз онук ыччаттарбыт биир күүһүнэн бэлэмнэнэллэрэ, кытталара буоллар төһөлөөх үчүгэй буолуо этэй?», — диэн олохтоохтор са-нааларын иһиттибит. Онон спартакиада балаһыанньаты-гар уларытты киллэрэллэри-гэр баа санааларын тиэртилэр.

Бу мунньахха саала иһигэр тоһуоруспут дьон өртотугар олус албах ыччат баара тутта ха-рахха бырабыллар. Баһылык-тарын солбуйааччыта Петр Ноев туризм өттүнэн бэйэ дьыалатын арынымы ыччат-тар ааттарыттан этиитин кил-лэрдэ: «Социальной хантыра-ак ирдэбиллэригэр сорохпунт хапсыспат, бизнес-былаан, бырайыак, стартап тизмэти-гэр билбэппит-көрбөппүт үгүс, онон улуус дьаһалтата биһиз-хэ бу хайысханан информа-ция биэрэрэ, араас хабаан-наах көрсүһүүлэри, мунньах-тары ытыра буоллар, хамсааһын тахсыа этэ дии саһыбын», — диэтэ.

Мырылаага, Мындааайыга

уот барара уустуктары үөскэ-тэр. Эрдэттэн бу хайысхага үлэ ытыллыбыт буолан, билигин икки дизель Чурапчыга кэлэн турарын, РЭС үлэһиттэрэ исписэ-лиини үөрэтэн, дизели аҕалан турар мизэстэтин булларыах-тахтарын Мария Филипповна билиһиннэрдэ.

Наталья Сибирякова

Мугудайга

Мугудайга 100-тэн тахса киһи кэлэн, отчуоту иһиттэ. Ыйытыларга сүрүннээн тыа хаһаайыстыбатыгар, киин ба-лыһа үлэтигэр, социальной төлөбүрдэр тустарынан кири-дилэр.

«Нэһилиэк илин өттүгэр оло-ро-ро, иттигинэн хаачыл-лыбатах ыаллары быйыл холбуур былаан баар дуо?» диэн кыһалҕалаах дьонтон ыйыт-ты кирирдэ. Манна «Уют» ХЭТ са-лайааччыта Егор Пермяков: «Быйыл сөптөөх кыамталаах хочуолунай тутан киллэриэх-пит», — диэн эппиттэ.

Егор Артемьев уһууһун ту-туутун, Сардаана Гоголева рей-совай автобус өрөбүлэ суох сыл-дыарын туруорустулар.

Олохтоохтор улуус ытыр үлэтин биһириниллэрин эт-тилэр, сөптөөбүнэн сыаналаа-тылар.

Одьулуунга

«Ууга барбыппыт кэнниттэн нэһилиэкпитигэр түөрт муоста тутуллубута. Биһиги Таатта үрээдин арытыгар оло-ро-ро буолан, тула өттүбүт үрэх. Сааскы үлэҕэ тахсарбытыгар бу муосталар кыараҕас буолан, тизхиньикэлэрибит баппаттар, эрэй бөдүнү көрсөбүт. Чурапчы-га барар муостабыт авариянай туруктаах, сиктэн түһэ турар. Манан Кэрэххэ барар муоста-быт үрдэтэн кутуута синньи-гэһэ, үрдүгэ сүрдээх, ардахка уйуктаах тиниэххэ, түгүстэ-ххэ сөп», — диэн турар, Нико-лай Константинов муосталарга хапытаалынай өрөмүөнү ту-руорсар.

Анатолий Ефремов: «Үрэхпи-тин диригэтэргэ, толорорго үлэ барыан наада. Ойбонмут диригэ 30 см. Онон номноу үгүс ойбонмутугар көстүбүт. Урут биһиги түөлбөҕө 20-чэ ыал хотонноох буоллахпытна, би-лигин 3 хотонноох ыал хаалла. Ол 3 да ыал кыстыгы сатаан туо-раабат кыахтаахпыт. Үрэхпит туоллаһына, сайыннын уубут ситимэ да быстыбакка үлэлиэ этэ», — диэн эттэ.

Чурапчы-Хоптово икки ар-дынаагы суол оҥоруутун, Чу-рапчы-Мугудай икки ардыгар аспаал хаһан өрөмүөннэ-рин, эдэр ыччаты тыа сиригэр олохсугарга туох үлэ барарын, улууска оло-ро-ро дьон орто сааһа тоһотун, Урах Күөрэбэ хочуо-лунай хаһан тутууларын, о.д.а ыйыттылар.

Отчуокка кэлбит 99 киһи бары улуус ытыр үлэтин сөптөөбүнэн сыаналаатылар.

Елена Макарянская.

Учуутал, спортсмен, эрэллээх доҕор

Ахтан-санаан. РФ үөрэхтээһинин Бочуоттаах үлэһитэ, РФ физкултуураҕа, спорка туйгуна Петр Собакин сырдык аатыгар бу күннэргэ волейболга өрөспүүбүлүкэтээби турнир ыытыллыаҕа

Виктор ДЬЯКОНОВ

Петр Иванович Собакин
1961 сыллаахха ыам ыйын 10 күнүгэр Хайахсыкка Собакиннар учуутал дьиз кэргэт-тэригэр төрөөбүтэ.

Абата Иван Яковлевич Таатта оройуонун Тыараһа нэһилиэгиттэн, ийэтэ Мария Семеновна Чурапчы Хадаарыттан силистээх-төрүттээх этилэр. Кинилэр Чурапчы педучилищетыгар үөрэнэ сылдьан билсэн, ыал буолбуттар. 1951 сыллаахха үөрэхтэрин бүтэрэн, эдэр дьон ыраах Аллайыаха оройуонугар учууталынан ананан үлэлини барбыттар. Хотуттан кэлэн баран Хатылы, Хайахсыт, онтон салгыы Хадаар оскуола-ларыгар үтүө суобастаахтык учууталынан үлэлээн, бочуоттаах сынньалаҥка тахсыбыт-тара.

Төрөппүттэрэ Чурапчы оройуонугар үөрэхтээһин, билин-көрүү сайдытыгар бэйэлэрин дьоһун кылааттарын киллэрибит учууталлар буолаллар. Ийэтэ Мария Семеновна – Саха өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕириитин туйгуна, элбэх кыһын үөрэнээччи махталын ылбыт учуутал. Абата Иван Яковлевич Собакин ирдэ-биллээх, дириг билиилээх учуутал, Хадаар нэһилиэгин ол кэминээҕи уопсастыбан-най, социальнай сайдытыгар биллэр-көстөр үлэни ыппыт, олоххо актыыбынай позиция-лаах, муударай киһи этэ. Ону таһынан Иван Яковлевич байа-найдаах булчут, бэргэн сааһыт быһыытынан Хадаар нэһилиэгин саастаах дьонугар билигин да кэрэ кэпсээнгэ, уос номоҕор сылдьар. Дэлэҕэ даҕаны бач-чааҥка диэри бултаабыт, куст-таабыт күөллэригэр «Иван Яковлевич тумуһа», «Иван Яков-левич дурдатын онно» диэн уба-астабыллаахтык этиэхтэрэ дуо?

Дьэ, манньк дьоһун дьиз кэргэнгэ интиллибит, улааппыт Петя Собакин оҕо сааһа Хадаарга аастыта. 1968 сыл-лаахха Хадаар аҕыс кылаастаах оскуолатыгар үөрэнэ киирбитэ. Бастабы кылаастан саҕалаан туйгуһуку үөрэммитэ. Ол туо-һутунан орто кылаастарга Бүтүн Сойуустааҕы В.И.Ленин ааты-нан «Артек» пионер лааҕыры-гар сылдьар чыэскэ тиксибитэ да буолар. Кыра эрдэҕиттэн бэйэтин кыанар, сытылы-хотуу, сылбырда уол спорка да түргэнник сыстыбыта. Хадаарга үөрэнэр сылларыгар ол кэмнэргэ физкултуура учууталынан үлэлээбит Николай Афанасьев-ич Оконешников уроктарыт-тан саҕалаан Петя Собакинны спорка уһуйбута, үйэтин тухары аргыс, идэ оҕостор олутун уур-бута.

1976 сыллаахха Хадаар аҕыс кылаастаах оскуолатын бүтэрэн, Дириг орто оскуола-

тыгар физиканы, математика-ны диригэтэн үөрэтэр анал кы-лааска үөрэнэ киирбитэ. Манна даҕаны Петя үөрэҕэр биир бас-тыгнар кэккэлэригэр сылдьы-быта, кылаас, оскуола уопсасты-баннай олоҕор актыыбынайдык кыттар. Кылаас ыстаараста-тынан талыллыбыта.

Диригнэ үөрэнэр сыллары-гар физкултууранан, спордуна өссө утумнаахтык дьарыкта-мыта. Саха АССР үтүөлээх ти-риэньэрэ И.Е.Захаров, РФ фи-зическэй култууратын уонна спордун туйгуна Е.Д.Дьячков-скай салалталарынан сүүрүүгэ, национальнай ыстаныыларга, волейболга, баскетболга, хайы-һарга күүскэ эрчиллибитэ. Оскуола, оройуон үөрэнээч-чилэрин күрэхтэһиилэригэр ситиһиилээхтик кыттар. Оро-йуон үөрэнээччилэрин орто-тутар биир күүстээх спортсме-нынан биллибитэ.

1978 сыллаахха Дириг орто оскуолатын эргиччи бэлэмнээх ситиһиилээхтик бүтэрибитэ. «Оскуола-производство-үрдүк үөрэх» диэн девизинэн салай-таран, «Кырыс» ыччат комсо-мольскай ферматыгар сүөһү көрүүтүгэр үлэлээбитэ. 1979 сыллаахха киирини экссэмэ-нэрин кыахтаахтык тутта-ран, Хабаровскайдааҕы Судаа-рыстыбаннай педагогическай институт физкултуура уонна спорт факультетын устудьуона буолар.

Буоларын курдук, Петр бу институтка да үчүгэйдик үөрэм-митэ. Үөрэтэр дьисциплинэлэ-ригэр, физкултуураҕа, спорка да бастыгнар кэккэлэригэр сылдьыбыта. Бииргэ үөрэм-мит кууруһун оҕолоро бары кэ-риэтэ нуучча, омук уолаттара, кыргыттар этилэр. Кууруһун, институтун чизини элбэх күрэх-тэһиилэргэ ситиһиилээхтик көмүскүүр.

Хабаровскай куорат усту-дьуоннарын түмсүүлэригэр, Амур хагас биэрэгэр мытыл-лар ыһахтарга сүүрүүлэргэ, сахалыы ыстаныыларга, во-лейболга көхтөөхтүк кыттар. Бу көрүнгэргэ барытыгар биир бастыгнар кэккэлэригэр сыл-дьыбыта. Сааһынан балыс, оскуола кэнниттэн үөрэммит

буолан «Быраат Бүөккэ» диэн таптал лаах ааттаммыта.

1983 сыллаахха үөрэҕин си-тиһиилээхтик бүтэрэн дойдут-тутар кэлбитэ. Дьининэн, Ха-баровскайга пединститут факультетыгар салгыы ассис-тентынан, онтон аспиранту-раҕа сымаллаан хааларыгар этэ сылдьыбыттар да, ону ылым-матаҕа. Биллэн турар, үөрэҕэр үчүгэйдик иһин институт учуо-найдарга кафедраҕа үөрэттэрэн, салгыы каадыр оҕостоору, үлэ-лэтээри эппиттэрэ буолуо.

Чурапчыга кэлэн Мугудай оскуолатыгар физкултуура учууталынан педагогическай үлэтин саҕалыыр. Дьэ, бу оскуо-лаҕа 25 сыл устата физкултуу-ра учууталынан үлэлээн, элбэх көлүөнэ ыччатты спорка уһуй-бута, эт-хаан өттүнэн сайдыылаах, чөл куттаах буоларга сирдээ-битэ.

Мугудай оскуолатын үөрэнээччилэрэ волейбол-га, баскетболга, сүүрүүгэ өрүү инники күөҥгэ сылдьаллара. Ити үлэлиир сылларыгар оскуо-ла уонна нэһилиэк тэрийэр үлэ-тигэр көхтөөхтүк кыттар. Г.К. Макаровы, В.И. Короткиҕы, И.С. Захаровы кытта олус тапсан, өй-дөһөн үлэлээбиттэрэ. Военрук И.С. Захаров оскуола оҕолорун буулдьанан ытыгыта, байыан-най-прикладной многоборьеҕа дьарыктаан, өрөспүүбүлүкэҕэ, Россияҕа, Уһук Илингэ элбэх призеру, кыайыылааҕы бэ-лэмнээбитэ. Петр Иванович, Иван Степановичка көмөлөһөн, Россия таһымнаах элбэх күрэх-тэһиилэригэр сылдьыспыта. Үөрэнээччилэри сайынҥы үлэ-сынньалаҥ лааҕырдары-гар тэриллибит от эвенотугар, күрүө тутуутугар өр сылларга салайан үлэлэппитэ. Үлэ ымпы-гар-чымпыгар үөрөппит ирдэ-биллээх, истин сыһыаннаах учууталларын үөрэнээччилэрэ күн бүгүн үтүө тылынан махта-на ахталлар.

Петр Иванович – улуус бас-тын үлэлээх физруктарыттан биридэрэ этэ. 2005 сыллаах-ха киниэхэ «Улуус бастын физрук» аат инэриллибитэ. Өрөспүүбүлүкэҕэ бары предмэт-тэргэ «Бастын учуутал» куюну-руска, 74 чилиэниэх дьүүлүүр сүбэ быһаарытынан, 228 кыт-тааччыттан 114 педагог ахсаа-ныгар киирбитэ уонна кыайы-лааҕынан ааттаммыта.

2006 сыллаахха Уһук Илин уонна Сибири зонатын физкул-туураҕа учууталларын куюн-куруһугар Ангарскай куоракка «Бастын физкултуура учуутала» диэн анал аат кыайыылааҕынан тахсыбыта.

2007 сыллаахха Екатеринбург куоракка ытыллыбыт Бүтүн Россиятааҕы куюнуруска лауреат үрдүк аатын сүкпүтэ, Россия бастын үлэлээх физру-гунан ааттаммыта. Ошон Петр Иванович Собакин улууһун, өрөспүүбүлүкэтин аатын Россия

таһымнаах тинийэ ааттаппыт учуутал буолар!

Үөрэҕин бүтэрэн кэлиэҕит-тэн Чурапчы улууһун волейбол-га сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэнинэн, хапытаанынан сылдьан, төрөөбүт Чурапчытын аатын чыэстээхтик көмүскээ-битэ.

1983-1987 сс. «Урожай» ДСО өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэх-тэһиилэргэ бириэстээх миэстэ-лэртэн түспэттэр этэ.

1988 сыллаахха Покровскай-га ытыллыбыт Тыа сирин III-с спортивнай оонньууларыгар Чурапчы эр дьонун хамаандата үһүс миэстэҕэ тахсыбыта. Петр бу оонньууларга «Бастын оон-ньооччу» анал бириэс хаһаа-йынынан буолбута.

1985 сыллаахха Бүлүүгэ ытыллыбыт Баһылай Манчаа-ры спартакиадагыгар Петр үс көрүн түмүгүнэн 110-тан тахса миэстэрэни ыстанан, Арас-сыыйа спордун маастарын ну-орматын толорбута.Өрүс илин энгэринээҕи «Заречье» уоку-рук учууталларын спартаки-адатыгар кини 1986 сылтан, бастакы спартакиадаттан саҕа-лаан, волейбол хамаандатын сүрүн оонньооччута, хапытаа-на этэ. Хамаандатын туһугар элбэх көлөһүнүн тохлута, сүү-мэрдир-тэрийэр үлэни ыппы-та. Биир идэлээхтэрин, физ-култуура учууталларын орто-тутар үрдүк теоретическай, методическай бэлэмнээх, эргиччи кизэ эрудициялаах, кизэ билиилээх исписэлиэс быһы-тынан биллэрэ.

Тус олоҕор, тулалыыр дьо-нуугар ураты истин, болҕомто-лоох сыһыаннааҕа. Саастаах дьонго олус ытыктабыллаах-тык сыһыаннаһара, кинилэр этиилэрин ханнык да ба-лаһыаннааҕа истэрэ, сүбэлэрин ылынара. Үрдүк интеллекту-алыай, дукуобунай таһымнаа-ҕа. Спорт истэриятин, спортив-най событиелар тустарынан билиигэ тэҥнээвэ аҕыйах бу-олуохтаах.

2008 сылтан олохун тигэх күннэригэр диэри, Чурапчытаа-ҕы судаарыстыбаннай физкул-туура уонна спорт институтугар таһаарыылаахтык үлэлээбитэ. Бастакы сылларга спортив-най уонна иитэр үлэлэргэ про-ректорынан, салгыы спорт на-циональнай көрүҥнэрин кафедра-тын сэбиэдиссэийинэн, деканынан ананан үлэлээбитэ. Бу үлэлэрин сүһүнүнэн улуус-ка, өрөспүүбүлүкэҕэ физкул-туура предметигэр мытыллар регионнааҕы олимпиада биир сүрүн тэрийээччигэ, дьүүлүүр сүбэ салайааччыта этэ. Мантан Саха сирин үөрэнээччилэрин сүүмэрдэммит хамаандатын Арассыыйатааҕы предметнай олимпиадаларга элбэхтик бэ-лэмнээбитэ, кыттааччылары кини куораттарга – Казаньга, Ульяновскайга, Хабаровскай-га салайан иддэ сылдьы-ы-

та. Бэйэтэ бу Олимпиадаларга Саха сириттэн биир күүстээх эк-сперт быһыытынан федераль-най таһымнаах дьүүлүүр сүбэ бастайааннай чилиээнэ буолара.

Петр Иванович үлэлирин устата 14 физкултуура уонна спорт института кыттар Арас-сыыйатааҕы спортивнай бас-тибээлгэ устудьуоннарын элбэх-тик бэлэмнээн, салайан иддэ сылдьыбыта. Тыа сириттэн ти-ийбит устудьуоннар Арассыыйа кини, бастын үрдүк үһөрэх кыһаларын оҕолорун кытта тэҥнэ илин-калин түсүһаллэ-рин, өйдөрүн-билиилэрин тур-гутуһалларын туһугар элбэх сыратын, билиитин биэрбитэ.

Бу тус сылалар Федераль-най бырайыактарга Петр Соба-кин Саха сирин биир тарбахха баттанар тэрийээччигэ, сала-йааччыта буолара. Кини кую-раттар уопуттаах эспирдэрин ортотугар дьобун алтарытыа-тынан туһанара. РГУФК про-фессора, наука доктора Н.Н. Чесноков курдук үрдүк таһым-наах Арассыыйа учуонайдарын үрдүк сынабылларын ылбыта.

Петр Иванович иллээх дьиз кэргэн тапталлаах аҕата этэ. Мугудайга үлэлини сылдьан Ма-лышевтар аймах мааны кыыс-тарын Гаяны көрсөн, 1985 сыллаахха ыал буолбуттара. Икки уол, икки кыыс оҕолонон, интэн, үөрэттэрэн олох суолу-гар үктэниэрбиттэрэ. Оҕолор билигин үлэһит буолан, ийэлэ-ригэр Галина Кузьминичнаҕа, аҕаларыгар Петр Ивановичка сизин оҕолору бэлэхтээн, «эбээ», «эһээ» буолар дьолун биллэр-дилэр. 2005 сыллаахха уолунаан Аликтыын өрөспүүбүлүкэтээҕи «Ада күрэдин» кыайыылаах-тарынан буолбуттара.

Бүөтүр Уйбаанабыс аҕатыт-тан уһуйуллубут байаанайдаах булчут, сааһыт саарына этэ. Үлэ-титтэн быыс булан саас, күһүн булт, айылҕа абылаһар ыллар-быт сорсуннаах сонордугут. «Булт диэн баран мунука ытаабыт» диэн дьэ кини курдук дьону эттэхтэрэ. Сүтэри – көтөҕөрү кыайар, сырыны – айаны уйар кэлэһэнгэ сылдьар ааттаах булчут буолара.

Бииргэ үөрөммит, улааппыт, биир кэмгэ устудьуоннаабыт, спорка бииргэ эриллибит, булка – балыкка үтүстүк бииргэ тоҥ-мут-хаппыт доҕорбут Петр Ива-нович Собакин туһунан үтүө өйдөбүл билигин сүрэхпитигэр мэлдьи тыыннаах буолуо.

Үтүөкэн киһини, дьиз кэргэн тапталлаах аҕатын, эһэтин, эрэллээх доҕорбутун ыарахан ыарыы билигин ортобутуттан 2023 сыллаахха муус устар 23 күнүгэр былдьаан иддэ бар-быта...

Кини ситэ олоҕортох олохун, оҕорботох дьыалатын, сиппэ-тэх баҕа санааларын оҕолоро, сизиннэрэ, хос сизиннэрэ сал-гыахтара диэн эрэллээхпит!

Айар аргыс

ТАПТАЛЛААХ ЧУРАПЧЫМ

Тонмут лабаалара хаарга
Тоһуттан түһүлэр сиргэ
Тойуктаах дорбоһоо иһиллэр,
Туойаллар ырыаны

Чурапчыбар,
Уһун кыһыммыт кэнниттэн
Сир-дойду күөбүнэн чэлгийдэ,
Көбүөр бөрдүн талгэттэ,
Сир симэзэ симэннэ

Чурапчыбар,
Күһүн аанын аһан мичийдэ,
Көмүс дуйа ыраахтан көһүннэ,
Күндүлээтэ сирин аһын
Күүс-уох бизэрдэ Чурапчыбар,
Манган хаар, ыраас хаар

эргийэн,
Үнжүүлээн тулабар сандаарар,
Ытыспын уунабын халлаанга
Үөрөммин эргийэбин

Чурапчыбар.

Мария Кондратьева

ХАЛЫҢ ХАДААР – МИН ДОЙДУМ!

Хампа күөх тыалардаах,
Хатыҥ чараҥ алардаах,
Ханыыласпыт алаастардаах,
Хаарыан мааны сыһылардаах,
Хонуу кэрэ далбардаах
Халыҥ Хадаар – мин дойдум!
Хаалаах чөкө уулардаах,
Хатырыктаах балыктаах,
Хоннобор иппиттээх,
Хаас-кус байанайдаах,
Холку-нуурал эбэлээх
Халыҥ Хадаар – мин дойдум!

Халыҥ уруу – аймахтаах
Харыстас ытык дьонноордоох,
Харса суох ыччаттардаах,
Хайдатар симик кэрэлээх
Харах таптыыр изиннэрдээх
Халыҥ Хадаар – мин дойдум!

Марфа Артемьева-Алтаана
Кэрэ

ҮЛЭЛЭЭН ДЬОЛЛОММУТ ЧУРАПЧЫ!

Туманы, дымбары быһыһан
Сарсыарда Чурапчымы уһуктар,
Олоҕу, кэскили тутуһан
Үс үйэ үөһүтүр оһорор.

Тыа ыала – Чурапчымы ыала
Түбүктээх үлэһэн аатырар,
Сыһыһыны-тоһоону толорон,
Ынахпыт, сылгыбыт дэлэйэр.

Сахабыт норуотун туһугар
Тапталлаах Чурапчымы үлэһин,
Ырыаны-тойугу дуоратан,
Кыайымыга-үрдүккэ дьулуһар.

Сир үрдүн кэрэлэр симиллэр,
Чурапчымы дьонунан кыргыһар,
Үйэттэн-үйэбэ айхаллаан,
Үлэлээн дьолломмут Чурапчы!

Евдокия Дьячковская-Иэйэ

САЙДА ТУР, ЧУРАПЧЫ!

Чугдаарар чуоранньы
Сөргөхтүк чугдаарбыт

Суутунуу тоһуйбут
Хатыҥнаах чараннаах

Чурапчы!

Ыгырбыта, угуйбута ыраах сир
Тоһус төмтөрдөөх Чурапчы
Аатырбыт дьонноордоох туоната,
Чулууттан чулуу дойдута!

Тоһо эрэ талбытым бу сирин,
Үөрэхтэн үлэбэ тардыһа,
Саҥа сир, саҥа дьон, билсиппин,
Туох эрэ дыктини кэтэһин...
Түөрөбүм, аналым бу сиргэ

эбитин,

Сэрэйбит эбит сүрөбүм...
Чурапчы малларын ааттатан
Иккис дойдубун булбуппун.

Ийэ, дьол үөрүүтүн билэммин
Бу сиргэ аналым толоро,
Бэбээрбит кырачаан киһибэр
Күн сирин көрдөрөн көтүттүм...

Биригээн биригэспит оһобор
Чурапчы оһото дэттэрдим...
Бу кэрэ дойдуга оһорон,
Элбэх хаардары уулларан,

Сардаана быһыһар сууланан,
Дьадыһын, сир аһын инэрэн,
Амма кэрэтин сөбөммүн,
Олохпор кэрэлиин алтыһан,
Мин хоһоон, ырыа тигэбин.

Махталым бу сиргэ – бу уокка
Тапталым таптаабыт
Чурапчымы!
Сайда тур, Чурапчы дойдута
Үйэттэн үйэбэ салданан!

Лидия Дмодорова-Күн Эйэ

КИЭН ТУТТАР МИН ЧУРАПЧЫМ!

Сэһэннэргэ кэпсэһэр
Нэлэмэн алаастардаах,
Ырыаларга ылланар,
Хампа күөх чараһнардаах,
Чурапчыны ааттаппыт
Үгүс чулуу боотурдаах,
Үлэни өрө туһупут
Көрсүө-сэмэй дьонноордоох,
Ыарахтан чаҕыйбат,
Эр хоодуот хоһууннардаах,
Кыайыһын уһансыбыт
Аатырбыт дьоруойдардаах,
Талба көмүс тарбахтаах,
Иистэнэр далбардардаах,
Ылсыбытын ыллатар
Дьонун уран уустардаах,
Тоһус туруу төмтөрдөөх,
Үүнэр-сайдар мин дойдум
Сүрэхпин сылаанньытар
Киэн туттар мин Чурапчымы!

Сандаар Күн Сандаара

ЧУРАПЧЫ ДИЭН ТЫЛГА ЭНСИЛЛЭР

Чурапчы диэн тылга энсиллэр
Уоттаах сэрингэ өстөөхтүүн
кыдыйсан,
Кыргыһыны тоһоонугар
кыайбыттар,
Көһөрүү тыйыс уораанын
уйсубуттар,
Үрүҥнэри түмсүүнэн сууһаран
үүрбүттэр,
Колхуһу күүрээниэх үлэбэ
түмүттэр.

Чурапчы диэн тылга түмүллэр
Эриэкэс да олонхо тойуга

кутулар!
Аан дойду бэртэрин күөнтэһэр
күрөбэ,
Бизэс континент силбэһэр
бигэтэ,
Үс олимпиец мэтээлин чаҕылын
килбизэнэ
Барыбыт үөрүүбүт үйэлээх
түмсүүбүт бөлүөтэ!

Чурапчымы, эн куруук эдэрдийи
эрдийэн,
Сыллата сайдаһын, күнүэтэ
киэркэйэн иһэһин!
Айылгы да дьосурдаах дьон
үөскээбит түөлбөтэ,
Төрүччү төрүтүн аныгы
үйэлиин силбиһигин.

Ол да иһин куруутун чулуулар
бу манна
Бастыны, санамы олоххо
киллэрсэ айсаллар!

Чугдаарар Чурапчыбыт
аатынан киэн туттаммыт
Тоһустуура төмтөрдүт күөнүгэр
түмсэммит,
Сүрэхпит биригэһэ битийэр,
сүргэбит өрө көтөүллэн,
Айхаллаах олохпут сүрүнүн
тутуһан,
Илингэн таһсар күммүт
сардангата күнүэтэ
Сылаас утахтарынан илгийэн
алгыһынан арчылыыр!

Надежда Попова-Арылыһа.

Биһиэхэ суруйаллар

Дьуона оһонньор кыһа Настаа

Октябрина ОКОРОКОВА

Мин бүгүн эһиэхэ үтүөкөн майгылаах
Далбар хотуну, элбэх сизин эбэтин
Анастасия Ионовна Дьячковская
туһунан кэпсэһиппин баһардым.

Кини оҕо сааһа айгыр-силик айылҕа-
лаах, аһаат-мунгаат алаастардаах, сибэк-
кинэн симэммит Мэлдьэхси сирингэр аас-
пыта. Төрөппүттэрэ олус кырдыаҕастар
эбит, аҕалара хаһан да оһолору мөхпөт,
аһыныһас-амарах сүрэхтээбэ. Айылҕат-
тан бэриһиннэрбит биригэһэ дьарыктааба
– ол курдук, дьонго көмөлөһөн илбийэ-
рэ, түөнүүрэ. «Дьуона оһонньор иннэ
диэрэ», «Дьуона оһонньор онук субо-
лиирэ» диэн үөлээннээхтэрэ, аймахтара
сүрдээх истинг тылынан биллэһэ диэри
уос номоҕо ғынан кэпсиппэр. Оһон-
ньор балыктыырын сөбүлүүрэ – үөлү-
лүбүт, собото, мундута хаһан да бүппэт
буолара. Кинилэргэ ыалдьыт, хоһоно
тиһигин быспакка сылдыра. Настаа, ийэ-
тигэр көмөлөһөн, балтынаан илии-атах
буолаллара. Сэттэ сааһыгар Мэлдьэхси
началаһынай оскуолатыгар үөрэнэ кири-
битэ. Ааһар буолаатын кытта, үөрэбэ
суох дьонно кинигэ, хаһыат аахтаран ис-
тэллэрэ. «Эдэр коммунист», «Кыым», «Саҥа
олох» хаһыаттары бүтэһик страницала-
рыгар тийэ аахтараллара. Саха суру-
йааччыларын кинигэлэрин киһиэ хой-
укка диэри чүмэчи уонна көмүлүүк оһох
сырдыгар аахтаралларын сөбүлүүллэрэ.
Иннэ ғынан оһолорун кинигэни ааһар-
га, таптыырга үөрэппиттэрэ.

Анастасия Ионовна 1973 сыллаахха
Диринг орто оскуолатын бүтэрэн баран,
«Оскуола-производство-үрдүк үөрэх»
ыгырыһынан Мэлдьэхси пиэриэмэтигэр

үлэлиин тахсыбыта. Пиэриэмэ кэнниттэн
Чурапчытаагы РАЙПО остолобуойугар
үлэлиин кирибитэ. Дьокуускайдаагы Ка-
пэрэтиип техникумугар үөрэнэн, уопсас-
тыбаннай аһылык техник технологга идэ-
ни баһылаабыта. Онно барыта 17 сыл үтүө
суобастаахтык үлэлээбитэ. Үлэһиппир ка-
мигэр. Коммунистическай Үлэ удаарын-
ныгынан, 1979 сыллаахха «Социалисти-
ческай күрэхтэһии кыайыһылааһынан»
буолбута. Мурун Тымпыһа түөлбөтигэр
дьиэ атыылаһан, онно көһөн кэлбиттэрэ.
Онтон ыла «Кыталык» уһууһаанга 20 сыл
поварынан үлэлээбитэ.

Аһатыттан бэриһиннэрбит дьарыга –
илбийэн, түөннээн дьонго көмөлөһөр,
кыһалҕалаах дьонго хаһан да аккаастаа-
бат. Бэйэтин кыаһынан, субэтинэн-ама-
тынан абырыыр. Уопсайынан, Дьячков-
скайдэр – кинигэни-хаһыаты олохторун
аргыһа онгостубут ыал буолаллар. Кыыс-
тара улаатан, элбэх сизин эбэтэ, эһэтэ бу-
олан оһоллоһор. 2021 сыл «Өркөн өй»
сонньууга кыттан боруонса мэтээлинэн
наһараадалаһыта. Дьэ уонна «Кинигэ
баар – дьонун оскуола, сыаналаах кы-
лаат» диэн Саха литературатын төрүт-
тэспит убайдарбытыттан биридэстэрэ
Николай Денисович Неустроев олус да
бэргэһиник эппитин сөбө саныыһын.

«Билигин бибилэтиэкэбэр араас
эһэлгэ кинигэлэр бааллар: ол курдук ме-
дицина, техника, тыа хаһаайыстыбата,
спорт уонна нуучча, саха классиктарын
кинигэтэ, ыйынныктар, энциклопеди-
ялар. Бу барыта – оһолорбор, сизиннэр-
бэр хаалларар баайым уонна бу сыаната
биллибэт кэллээхсийэм баар. Ол курдук,
хаһан эрэ Аан дойдутаагы дьахтар күнү-
гэр кэргэним оһуруу бэлэхтээбитэ. Ол
күнтэн ыла, бу араас таастаах оһуруула-

ры мунньуунан дьарыктанабын», — диэн
Анастасия Ионовна кэпсээһин түмүк-
түүр.

Кини сайынын халпыһта, оһуруот
аһын дэлэйдик үүннэрэр, аймахтарын ха-
аччылар. Ордук сөбүлээн декоративнай

яблоня опордон тарҕатар, атыылыыр.
Сайынын элбэх сизинэ кэлэн, эбэлэри-
гэр, эһэлэригэр сайылыыллар. Эбэлэрин
дьяһалынан оһуруоту көрүүгэ-исти-
гэ көмөлөһөллөр, үлэ үөрүйэхтэригэр
үөрэнэллэр. Бу буоллаҕа дии – эбэ мын-
дыр оскуолата, үлэбэ уһууһа, сүбэтэ-
амата.

Афиша

РЕПЕРТУАР
с 30 нызара по 6 февраля

Ночь в зоопарке	Василий	Злой город	Присутствие
11:00 ч.	14:00 ч.	16:00 ч.	18:00 ч.
Мультфильм	Комедия	Боевик, драма, исторический	Ужас

Скидки и льготы на посещение киносеансов кинотеатра «Айыллаан»

Вторник - Многодетным семьям (Льготы предоставляются на членов только одной семьи)
50% от стоимости билета.

Среда - Пенсионеры, инвалиды I-II группы 50% от стоимости билета.

На все дни кроме четверга

Ветераны ВОВ, дети инвалиды 100% от стоимости билета.

Пятница - Ветераны боевых действий, дети сироты (крупные сироты) 50% от стоимости билета.

Без ограничения - дети до 5 (пяти) лет включительно 100% от стоимости билета.

В день рождения - Именинникам (при предъявлении документа) 3 дня до и 3 дня после 100% от стоимости.

Сахамедстрах

SMS-сообщение Сахамедстрах – НЕ ОБМАН!

Что делать, если на ваш телефон пришло СМС-сообщение о необходимости пройти диспансеризацию или диспансерное наблюдение?

Прежде всего, нужно успокоиться и не поддаваться панике! А если серьезно, давайте попробуем разобраться, что же такое СМС-информирование.

АО «Страховая медицинская компания «Сахамедстрах» начиная с 2017г. ежегодно отправляет более 500 000 тысяч СМС-сообщений о необходимости прохождения профилактических мероприятий и диспансерного наблюдения.

Не секрет, что многие граждане с недоверием относятся к подобным рассылкам, считая их либо очередным обманом, либо чем-то не обязательным, лично их не касающимся. А между тем, основная цель СМС-информирования – помочь каждому человеку сохранить и укрепить своё здоровье.

Осуществление СМС-информирования – одна из важных задач страховой компании. Такое персональное информирование граждан способствует тому, что застрахованные начинают чаще обращаться за консультацией в страховые медицинские организации, а также за помощью к страховым представителям. Население узнаёт о своих правах, и с большей активностью использует возможность уделить внимание себе и своему здоровью. Вот некоторые виды персональных информационных рассылок компании «Сахамедстрах», на которые стоит обратить внимание при их получении:

- сообщения о возможности прохождения профилактического

го медицинского осмотра и диспансеризации;

- напоминания о необходимости прохождения диспансерного наблюдения.

Касаемо тем рассылок сообщений важно знать, что диспансеризация помогает выявить факторы риска заболевания задолго до появления первых признаков. По итогам диспансеризации для пациента готовятся рекомендации, которые помогают скорректировать образ жизни человека так, чтобы избавиться от факторов риска или уменьшить их влияние, можно отодвинуть развитие заболевания на многие годы или даже предупредить его возникновение.

Для этого и нужна диспансеризация и следующее за ней, в случае необходимости, диспансерное наблюдение.

У вас все еще остаются сомнения в подлинности и правдивости текста СМС-сообщения?

– посмотрите на ваш страховой полис. Там есть все данные о страховщике: адрес и контактный телефон. Чтобы задать все интересующие вопросы или уточнить информацию, можно обратиться к специалистам контакт-центра. Они постараются рассеять все ваши сомнения и оказать помощь в решении возникших проблем.

Если Вы застрахованы в компании «Сахамедстрах» и у Вас возникли вопросы, связанные с получением медицинской помощи в системе ОМС или качеством оказания медицинских услуг, обращайтесь в Сахамедстрах по телефону контакт-центра **8-800-100-14-03** (звонок по России бесплатный). Подробная информация на сайте www.sakhamedstrakh.ru.

«Сахамедстрах».

КУТУРБАН

Чурапчы сэлээнньэтин олохтообдо, бэтэрээн үлэһиппит, өр сылларга бибилиэтиэкэринэн үлэлээбит

ЛАВРЕНТЬЕВА Анастасия Ариановна
уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, бары аймахтарыгар, чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскулатын кэлэктибэ, профсойууһа.

Күндү бырааппыт, Чурапчы улуутун Болугур нэһилиэгин олохтообдо

ДЬЯЧКОВСКАЯ Валерий Михайлович
бу дьыл, тохсунньу 27 күнүгэр уһуннук, ыараханник ыалдьан 64 сааһыгар олохтон туораабытынан, кийиһиппитигэр Александра Юдовнага, оболоругар, кийиһиттиригэр, сиэннэригэр дириг кутурбаммытын тиздэбит, аһыгытын тэҥнэ үлэлэстэбит.

Бииргэ төрөөбүттэрэ, кинилэр оболоро.

"САНА ОЛОН"
хатыт
Кыһабынай
эрдэктэр
ГОРЮНОВА
Людмила
Владимировна

Тэрийбүчүгөр: СӨ Ыарабыстыыстыбата, Саха
Өрөспүүбүлүтэтин "Сахабачыт" Сүдэрэстиппиннай
автономнай тэриэстэ.
Талаараччы: СӨ "Сахабачыт" ГАУ
Талаараччы: адырыһа: 677000, Дьоккуускай
к., Ортхоһууһа уул. 31, 124 кэб. телефон: (411-2)
34-39-17 e-mail: sakhabachyt@mail.ru Российскай
Федерация Россиянаахор СӨ салааттылар 2020 с.
бос ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыт нүмүрү –
ПН №ТУ14-00559.

Эрдэктэни
адырыһа: 678670,
Чурапчы сэл.,
П.Павловна, 26 а.
Телефоннорбег:
эрдэктэр – 41-332,
отделлар – 41-265.
E-mail: sanachol@mail.ru,
сайт: sanachol.ru,
telegram: @sanachol

Аһтар сурутар элбэктэр сана редакция көмөһүтүр молот сэл түбүгэр бускылар.
Сурута ыйыһтар чыгыһар ыардыкыһахтарыгар эппитиниһи аһтар тус бэйгэ сүгэр.

Индекс: ПИ964, Бэччэктэ сакка № 4 (11983). Көмөйө 2 бл. Ахсаана 990.
Хатыт сыаната 26 солк. Хатыт ыһаһааһа биирлэ: бээтинсэ 2 төхсөр.

Хатыт 30.01.2025 с. бэччэктэ бэриллэнэ, 31.01.2025 с. таһыста. Дьоккуускай
к., Вилюйскай перуолук, 20 №-дэх дьыһитигэр, "Ю.А. Гагарин аатынан
Дьоккуускайдаагы өрөспүүбүлүсүтэти типография" АНО бэччэтиһиэ.

Сынныаланна

SN	Суол, үрэх, өрүс өбүллэр сирэ	Андаа-тар-дыр тэрил	2024 с. Дьоккуускайтан Арасыйыа Геройа буолбут офицер	
... аһылыбыт (үгэһээн буола турар)	Игсэ		Тыраах-тар	Чыс-кырай оонньоо бут киинэтэ
		Боруу, хоһуу		
	Проза көрүгэ			
		Брюс ...		
		Уһун уктаах, дириг, улахан мас хамыйах (эрг.)	Чурапчы нэһилиэгэ	
Уваров да, Уларов да буолбатах		Эниэр-гийэ, саниэ		
		түүтэ эргэрэн түһөн бүппүт тириг таһас (эрг.)	Олунньу Айымыта	Туохха бары-тыгар наада
		Туохтан ... сарбы буоллун?	Бельды	Саккай бастаа дьы-тар сурууһаа Нуустарыа
		Сир собуруу күлүк өттө		
Уу хаһыт уһун онхой сирэ	Айыы Уорэбин Дьөһүөлдүгэ			
Планино онгоһул-лар маһа			... нүүула (сипиһи хатаран бурдук онгоһуллар уу ото)	
			История уһун кэрчигэ	

«Сканворд: тэрийээнчип ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 9» ылылынна. Хаһыат 3 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. **Туруору:** бочоох, ап, кокуукка, Курбуһах, бутуур, талба, уйар, аба, тума, Хаһа, ур, Хайыһар, тотор, таал, бар, Даана, таах, өл, бастыһа, Айса. **Сытыары:** болбуһа, таптал, чокууруос, окууран, батас, Токко, току, чэ, БАМ, куйахата, тарабай, ас, хайыска.

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

►Туйаара Анастольевна Христофорова аатыгар 1996 с. бэриллибит П.М. Васильев аатынан Соловьёв орто оскулатын бүтэрбитин туоһулуур 13А-0004288 №-дээх аттестат сүппүтүнэн, дьынэ суобунан аабыллар.

Амма орто оскулатыгар өр сылларга производственной үөрэхтээһин маастарынан үлэлээбит кэллээбит, оскула агрохайысхата сайдарыгар тус кылаатын киллэрсипит СӨ тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, "Оройуонун иннигэр үтүөлэрин иһин" бэлиэ хаһаайына

ДЬЯЧКОВСКАЯ Валерий Михайлович
уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр Александра Юдовнага, оболоругар, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиздэбит.

Р. И. Константинов аатынан Амма орто оскулатын кэлэктибэ, Үөрэх управлениетын үлэһиттэрин идалаах сойууһун кэммитигэ.

Улуус сонуннарын бу сигэһэн кириэн көрүг

@SANAOLON